

Przypisy:

¹ M. Chmielewska, *Grób kultury tardenuaskiej w Janisławicach, pow. Skierniewice*, Wiadomości Archeologiczne, t. XX, Warszawa 1954, s. 23-46.

² H. Więckowska, *Mezolit (w:) Materiały do prahistorii ziem polskich*, Warszawa 1964, s. 264.

³ Chciałbym w tym miejscu wyrazić wdzięczność P. doc. dr P. Sikorze za przeanalizowanie materiałów kostnych i udzielenie mi szczegółowych informacji. Według Jego wstępnej oceny są to szczątki drobnych zwierząt oraz ptaków.

Teofil Dębowski

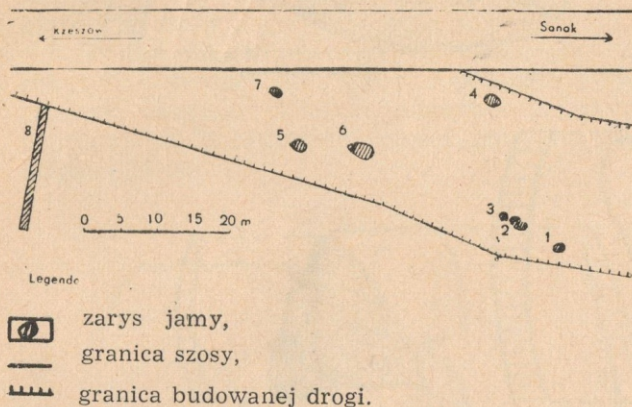
Badania ratownicze na osadzie neolitycznej w Zwiężycy pow. Rzeszów

W dniach 6—22 X 1966 roku przeprowadzono badania ratownicze na osadzie neolitycznej (stanowisko nr 4) w Zwiężycy pow. Rzeszów. Prace finansowane były przez Konserwatora Zabytków Archeologicznych Województwa Rzeszowskiego. Prowadził je autor niniejszego ar-

nym na polu ob. Pawła Grzebyka zam. w Zwiężycy, stwierdzono istnienie jamy nr 8 (Ryc. 1). Materiał z badań został złożony w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie.

Opis materiałów

Jama 1. Zniszczona do gł. 100 cm, miała kształt koła o średnicy 160 cm, głębokość sięgała 120 cm. Wypełnisko jamy stanowiła czarna,

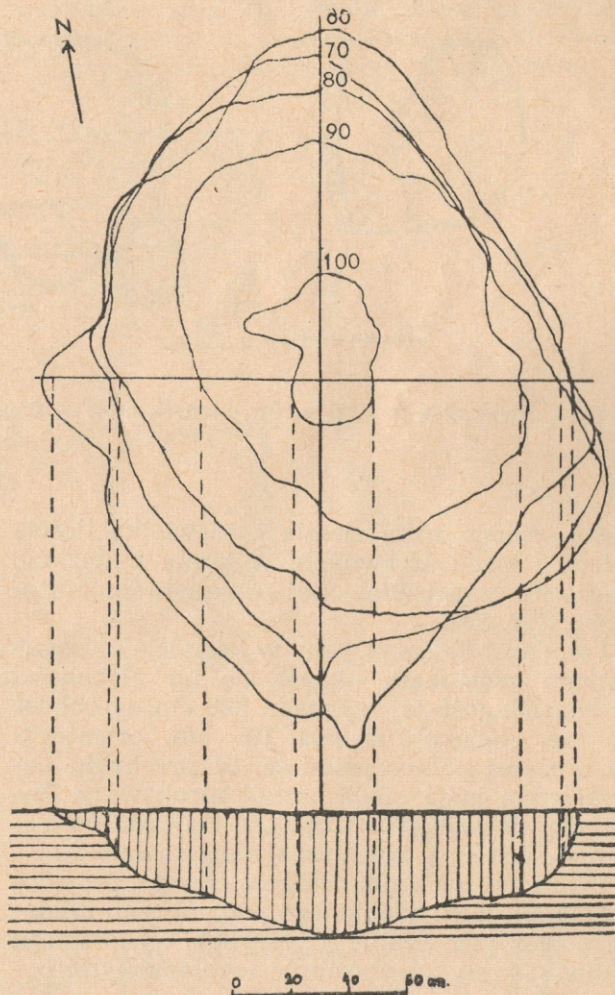
Ryc. 1. Zwiężycza pow. Rzeszów, stan. 4. Plan sytuacyjny osady neolitycznej.

tykułu pod naukowym nadzorem Kierownika Działu Archeologicznego Muzeum Okręgowego w Rzeszowie T. Aksamita, który udzielał niżej podpisanemu cennych wskazówek dotyczących metodyki pracy. Dokumentację rysunkową sporządziła J. Jaworek.

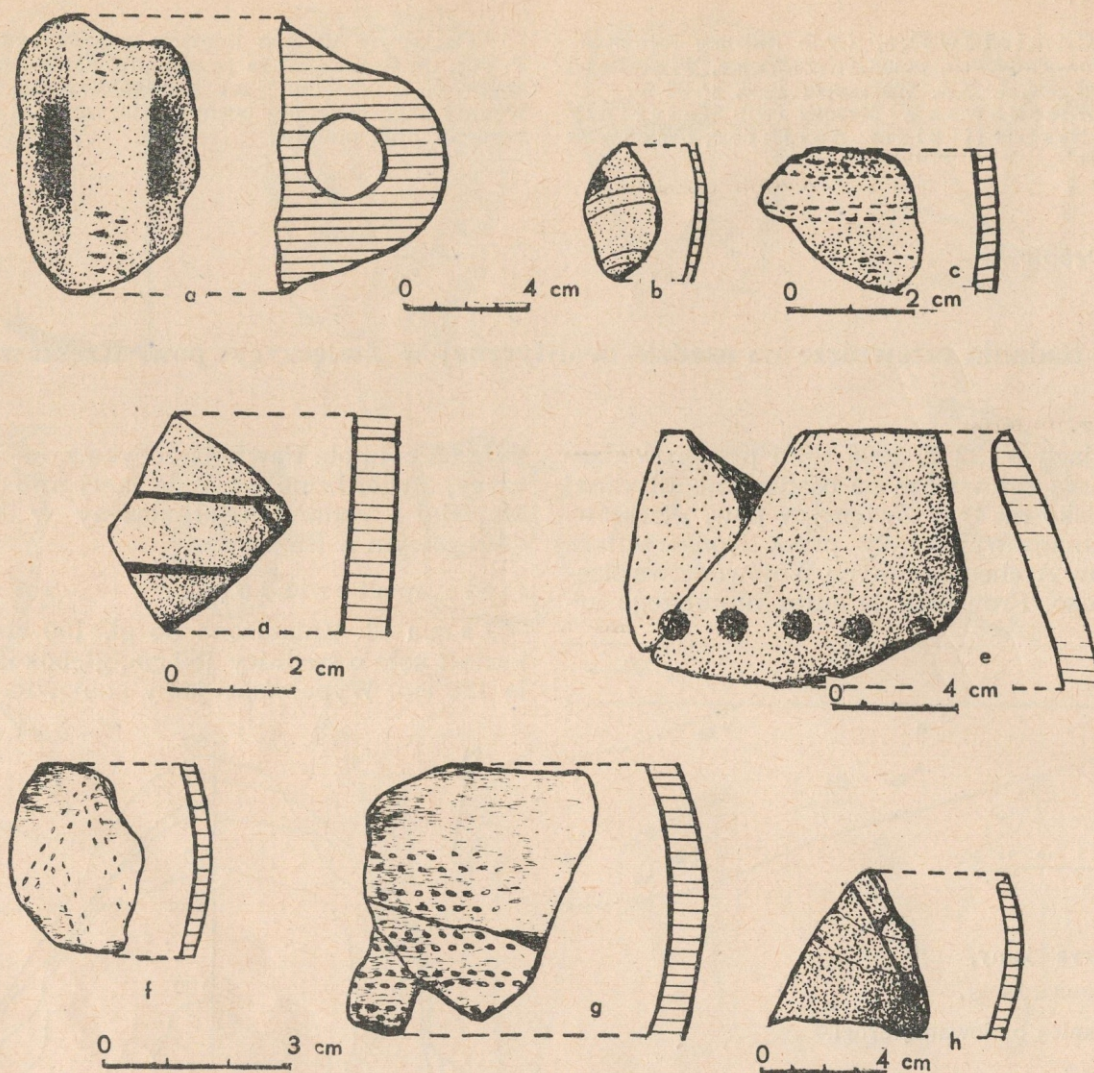
Stanowisko nr 4 w Zwiężycy pow. Rzeszów zostało odkryte wiosną 1966 roku przez K. Z. A. mgr K. Moskwę i T. Aksamita w czasie penetracji terenu, gdzie prowadzono prace ziemne związane z przebudową szosy Rzeszów — Sanok. Podczas niwelacji terenu pod przyszłą drogę, spychacz odsłonił i w znacznej części zniszczył kilka jam neolitycznych. W celu zapobieżenia całkowitemu zniszczeniu obiektów, Konserwator uznał konieczność przeprowadzenia prac ratowniczo-badawczych. Podjęte badania miały za zadanie eksplorację ocalałych jam i w miarę możliwości ustalenie ich charakteru i przynależności kulturowej.

Stanowisko nr 4 w Zwiężycy położone jest na cyplu lessowym, wznoszącym się na lewym brzegu Wisłoka. Od południa cypl opada ku niewielkiej rzeczce Lubiczy, od wschodu i południowego wschodu ogranicza go dolina Wisłoka.

W toku prac wykopaliskowych zbadano 7 jam, ponadto w wykopie sondażowym wykona-

Ryc. 2. Zwiężycza pow. Rzeszów, stan. 4. Rzut poziomy i profil poprzeczny jamy nr 5.

Ryc. 3. Zwięczyca pow. Rzeszów, stan. 4. a—g — fragmenty ceramiki z jamy nr 2; h — fragment ceramiki z jamy nr 1.

tłusta, mocno zbita ziemia z niewielką ilością polepy i węgla drzewnych. W jamie znaleziono fragment czarki zdobionej ornamentem nutowym (Ryc. 3h).

J a m a nr 2. Zarys jamy w kształcie nieregularnego prostokąta ukazał się na głębokości 80 cm. Długość jej wynosiła 220 cm, szerokość 200 cm, głębokość sięgała 105 cm, orientacja osi dłuższej północ-południe. W przekroju poprzecznym jama miała kształt nieckowaty. Zawierała stosunkowo dużą ilość fragmentów ceramiki, wśród których na uwagę zasługują:

1. Ułamki naczynia cienkościennego, prawdopodobnie czarki zdobionego podwójnymi rzędami poziomymi nakłuc (Ryc. 3g) wykonanego z tłustej gliny, ze starannie wygładzonymi powierzchniami.

2. Ułamek cienkościennego naczynia zdobionego poziomymi rzędami podwójnych nakłuc (Ryc. 3c).

3. Mały fragment czarki zdobionej ornamentem kłutym, tworzącym kąty (Ryc. 3f), wykonanej z tłustej gliny, o powierzchniach „pylistych”, łatwo ścierających się.

4. Ułamek naczynia z domieszką drobnoziarnistą o wygładzonych powierzchniach zdobionych ornamentem rytym (Ryc. 3d).

5. Fragment ceramiki kultury bukowogórskiej zdobiony krzywoliniowym ornamentem rytym (Ryc. 3b). Powierzchnia wewnętrzna jest silnie wygładzona, w przelomie widać charakterystyczną porowatość spowodowaną stosowaniem domieszki organicznej.

6. Ucho dużego naczynia zasobowego umieszczone poziomo, zdobione u nasady dwoma rzędami odcisków paznokcia (Ryc. 3a).

7. Fragment brzegu dużego naczynia baniastego o krawędzi ściętej do wewnątrz, zdobionego poziomym szeregiem odcisków palców (Ryc. 3c). Naczynie jest wykonane z gliny z domieszką tłuczonych skorup, wewnętrzna powierzchnia jest starannie wygładzona. Ponadto w jamie znaleziono 8 odłupków krzemieniowych oraz 1 obsydianowy.

J a m a 3. Podobnie jak jama 2 jest zniszczona do głębokości 80 cm. Kształt jamy kolisty o średnicy 120 cm, głębokość dochodzi do 100 cm. Wypełnisko barwy ciemnoszarej, o dość

lužnej strukturze, nie zawierało żadnych wyrobów.

Jama 4. Zniszczona do głębokości 90—100 cm. Wystąpiła w postaci nieregularnego zaciemnienia o średnicy 150x100 cm, głębokość sięgała 120 cm. W wypełnisku jamy nie znaleziono żadnych wyrobów.

Jama 5 (Ryc. 2). Zniszczona do głębokości 60 cm. Wyraźny owalny zarys jamy wystąpił na głębokości 70 cm. Średnica jej wynosiła 200x160 cm, głębokość sięgała 105 cm. Wypełnisko jamy tworzyła silnie zbita ziemia barwy ciemnoszarej. Jama zawierała niewielką ilość ceramiki „grubej roboty”, w tym dwa fragmenty z ornamentem plastycznym (Ryc. 4f) oraz małe odłupki obsydianowy.

Jama 6. Zniszczona do głębokości 50 cm. Na tej głębokości miała kształt nieregularnego prostokąta o wymiarach 360x140 cm, usytuowanego w kierunku północ — południe. Na głębokości 60 cm zarys jamy stał się kolisty, średnica wynosiła 120 cm. Głębokość jamy sięgała 80 cm, zabytki występowały tylko w górnej jej części.

1. Ponad 20 fragmentów naczynia „grubej roboty”, wykonanego z gliny, z domieszką tłuczonych skorup. Ułamki naczynia tworzyły skupienie w południowej części jamy na głębokości 55 cm.

2. Dwa fragmenty naczyń zdobione guzka-
mi (Ryc. 4 b, d).

3. Małe ułamek naczynia zdobiony dwoma liniami rytymi (Ryc. 4 e).

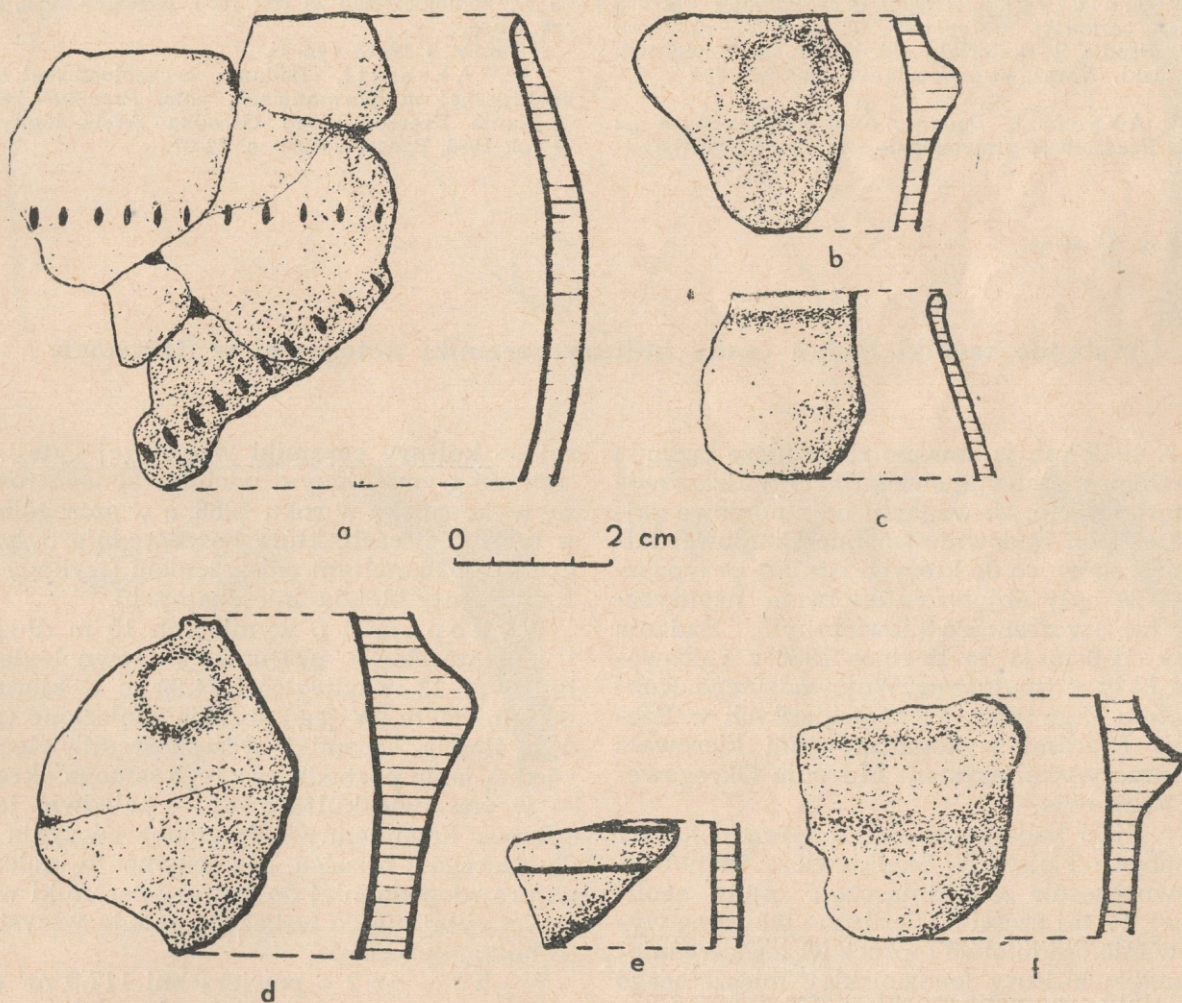
4. Fragment brzegu naczynia z krawędzią lekko wygiętą na zewnątrz (Ryc. 4 c), wykonanego z masy ceramicznej zawierającej drobnoziarnistą domieszkę mineralną.

5. Fragmenty naczynia grubościennego o ściętej krawędzi, zdobione na brzuscu poziomym i ukośnym rzędem odcisków paznokcia (Ryc. 4 a).

Jama 7. Zniszczona do głębokości 50 cm. Na tym poziomie jama miała kształt owalny, średnica jej wynosiła 180x140 cm, głębokość 104 cm. W wypełnisku jamy, które stanowiła czarna, mocno zbita ziemia znaleziono fragmenty naczynia „grubej roboty” oraz małe odłupki obsydianowy.

W uzyskanym materiale ceramicznym zdecydowaną przewagę mają fragmenty naczyń „grubej roboty”, wykonanych z masy ceramicznej z zawartością tłuczonych skorup, piasku, względnie drobnoziarnistego tłuczni. Niewielkie rozmiary znalezionych ułamków nie pozwalają na rekonstrukcję form tych naczyń oraz określenia ich przynależności kulturowej.

Obok ceramiki grubościennnej znaleziono nie-
liczne, drobne ułamki naczyń „delikatnej ro-

Ryc. 4. Zwiężczyca pow. Rzeszów, stan. 4. a—e — fragmenty ceramiki z jamy nr 6; f — fragment ceramiki z jamy nr 5.

boty". Typ ornamentyki oraz w niewielkim stopniu technika wykonania pozwalają łączyć je z kulturą ceramiki wstęgowej rytej (jama nr nr 1, 2, 6), wstęgowej kłutej (jama nr 2) oraz kulturą bukowogórską (jama nr 2).

Kulturę ceramiki wstęgowej rytej reprezentują: fragment czarki zdobionej ornamentem nutowym (jama nr 1, Ryc. 3h) związanej z II względnie III fazą wg A. Kulczyckiej¹ oraz dwa ułamki naczyń zdobione poziomymi liniami rytymi (jama nr 2, Ryc. 3d oraz jama nr 6, Ryc. 4e).

Do kultury ceramiki wstęgowej kłutej należą fragmenty kilku cienkościennych naczyń wykonanych z tłustej gliny z niewielką domieszką drobnoziarnistego piasku (jama nr 2, Ryc. 3 c, f, g). Zdobione są poziomymi lub ukośnymi rzędami nakłuć, podobnie jak naczynia z osady na stanowisku nr 16 w Rzeszowie — Osiedle Piastów. Kulturę bukowogórską reprezentuje mały fragment naczynia cienkościennego, zdobiony ornamentem rytym, krzywoliniowym (jama nr 2, Ryc. 3b). Naczynie wykonano z gliny z domieszką organiczną. Analogie do tego znaleziska mamy w podobnym fragmencie pochodzącym z jamy 96 na stanowisku 16 w Rzeszowie — Osiedle Piastów³.

Przypisy:

¹ A. Kulczycka, *Uwagi o chronologii kultury starszej ceramiki wstęgowej w górnym dorzeczu Wisły*, Studia i materiały do badań nad neolitem Małopolski, Warszawa—Wrocław—Kraków 1964, s. 47-69.

² T. Aksamit, *Badania osad neolitycznych na terenie Rzeszowa*, Sprawozdanie Rzeszowskiego Ośrod-

ka Archeologicznego za rok 1965, Rzeszów 1966, s. 18, ryc. 2 b, e.

³ Tamże, s. 16-18, ryc. 1i.

⁴ T. Aksamit, *Badania archeologiczne osady neolitycznej w Kormanicach, pow. Przemyśl*, Sprawozdanie Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za rok 1965, Rzeszów 1966, s. 23-27.

Do zabytków o nieokreślonej przynależności kulturowej należy między innymi: 1) fragment brzegu dużej grubościennej czary (jama nr 2, Ryc. 3c), zdobiony poziomym rzędem dołków palcowych. Podobne formy znane są m. in. z Kormanic pow. Przemyśl⁴. 2) Ucho naczynia zasobowego zdobione na grzbiecie podwójnym rzędem odcisków paznokcia (jama nr 2, Ryc. 3a). Na uwagę zasługuje zupełny brak narzędzi. Znalaziono jedynie kilkanaście odpadków krzemienych z surowca czekoladowego oraz trzy odłupki obsydianu (jama nr 2, 5 i 7).

Kończąc, trzeba dodać, że daleko posunięty proces zniszczenia jam nie pozwała na określenie ich przeznaczenia, jednak na podstawie ich owalnego kształtu, niewielkich rozmiarów i braku palenisk należy wykluczyć możliwość użytkowania ich w charakterze mieszkań.

Charakter materiału zabytkowego świadczy o przynależności badanej osady do kompleksu osadniczego kultur wstęgowych położonego na lessach w okolicy Rzeszowa. Najbliższe stanowisko podobnego typu znajduje się w Boguchwale pow. Rzeszów (w odległości około 1,5 km na zachód) oraz stanowisko nr 24 w Rzeszowie ul. Leśna nr 3 (około 3 km na wschód).

Tadeusz Aksamit

Wstępne wyniki badań osady kultury ceramiki wstęgowej w Rzeszowie

W r. 1966 kontynuowano ratownicze badania archeologiczne na stanowisku nr 3 w Rzeszowie na Staromieściu, ze względu na stopniowe zajmowanie pod budownictwo mieszkaniowe dalszych terenów, co do których istniało przypuszczenie, że były objęte osadnictwem neolitycznym lub wczesnośredniowiecznym. Badania trwały od 6 maja do 19 lipca 1966 r. i prowadzone były z funduszków Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Archeologicznych w Rzeszowie. Pracami wykopaliskowymi kierowała A. Gruszczyńska, asystent Muzeum Okręgowego w Rzeszowie.

W r. 1965 badaniami objęto teren położony na zachód od ulicy H. Sienkiewicza, stanowiący równocześnie zachodnią część osady neolitycznej. W tej części stwierdzono wówczas występowanie osadnictwa (oprócz wczesnośredniowiecznego) kultury lendzielskiej, mieszczącego się przede wszystkim w części południowej badanego odcinka, natomiast w części północnej badanego odcinka — usytuowanego nieco wy-

żej — kultury ceramiki wstęgowej rytej¹. Na ostatnio wymienionym odcinku koncentrowały się wykopaliska w roku 1966, a w szczególności w tych miejscach, które bezpośrednio były zagrożone całkowitym zniszczeniem (wykopy pod fundamenty bloków mieszkalnych).

Wykop nr 1 o wymiarach 15 m długości i 4 m szerokości usytuowano równolegle do bloku nr 12 w odległości 24,30 m w kierunku południowym. W jego obrębie znaleziono (poza dużą ilością ceramiki wczesnośredniowiecznej i jedną jamą pochodzącą z tego samego okresu²) — w warstwie kulturowej — zaledwie jeden odłupek krzemieny i fragment naczynia pochodzącego z brzuśca, bez ornamentu, należący najprawdopodobniej do kultury ceramiki wstęgowej rytej, na co wskazuje przede wszystkim technika wykonania.

Wykop nr 2 o powierzchni 117,5 m² usytuowano również równolegle do bloku nr 12 w odległości 13 m w kierunku południowo-wschodnim i 12 m od wykopu nr 1 w kierunku